

Nr 375

Av herr Hedström m. fl., angående den samhälleliga kontrollen av tillverkning och distribution av öl.

(Lika lydande med motion nr 469 i Andra kammaren)

Svensk nykterhetslagstiftning bygger på principen att tillhandahållandet av alkoholdrycker skall ske utan enskilt vinstintresse, som kan föranleda säljarna att öka eller uppehålla omsättningen.

Ett av undantagen från denna regel, och det mest framträdande, är bryggerinäringen. Oaktat bryggerierna i många fall också är tillverkare av en rusdryck — starköl — kontrollerar samhället icke deras verksamhet.

Sedan länge har antalet ölbryggerier varit i sjunkande. Detta sammanhänger med en fortgående koncentration till ett fåtal större enheter. Genom fusioner under 1960-talet har ett av företagen i branschen i vissa områden av landet närmast en monopolställning beträffande försäljningen av öl klass II A, II B samt klass III. Av vad som framgår av förefintliga uppgifter står det klart att lönsamheten hos merparten av ölbryggerierna är mycket god.

Vid tidigare överväganden om samhällskontroll över bryggerinäringen har ett av motiven för att avstå från en sådan åtgärd varit att ölet spelat en underordnad roll som missbruksdryck. Det är möjligt att man vid tidpunkten för detta ställningstagande ansett sig ha fog för en sådan slutsats. Dock bör tillfogas att man enligt vår mening inte kan bedöma en alkoholdrycks sociala och medicinska farlighet endast med hänsyn till i vilken utsträckning denna utgör den uteslutande eller är den enda utlösande faktorn vid exempelvis fylleri eller då alkoholmissbruk uppstår. Man måste vid en sådan bedömning också ta hänsyn till i vilken mån en alkoholdryck spelar roll såsom inkörsport till mera avancerade vanor, vidare om drycken också utgör ett komplement vid konsumtionen av även andra alkoholdrycker.

Oavsett resultatet av tidigare bedömningar av ölets roll kan man i dag, efter mellanölets tillkomst, konstatera att situationen förändrats och att detta öl kommit att spela rollen av en lättillgänglig missbruksdryck.

Vid sidan av de skäl som ovan redovisats utgör också konsumtionsutvecklingen ett motiv för samhällskontroll över den del av bryggerinäringen som gäller tillverkning och distribution av öl klass II A, II B och klass III. Maltdryckskonsumtionen har under en följd av år ökat kraftigt. 1949 var konsumtionen av maltdrycker — exklusive lagrat lättöl och färskt lättöl — 31,90 liter per invånare över 15 år. 1956 var motsvarande siffra — efter starkölets tillkomst — 37,22 liter. 1964 var konsumtionen 40,85 liter för att

året därpå — alltså det år då mellanölet tilläts säljas i livsmedelsbutikerna från och med den 1 oktober 1965 — stiga till 42,21 liter. 1966 var konsumtionen av öl klass II A, II B och klass III 47,65 liter, allt räknat per invånare över 15 år.

Konsumtionen av lättöl har undergått följande förändringar: 1949 konsumerades 1,70 liter per invånare över 15 år, 1956 2,70 liter, 1964 3,40, 1965 2,90 och 1966 2,60 liter.

Under januari—augusti 1967 ökade starkölet (klass III) med 15 procent, mellanölet (klass II B) med 26 procent. Pilsnern (klass II A) gick tillbaka med 13 procent och lättölet (klass I) med 8 procent. Fördelningen mellan de olika maltdryckerna är nu följande: lättölet svarar för 5 procent, pilsnern för 32 procent, mellanölet för 58 procent och starkölet för 5 procent.

För att fullständiga bilden av alkoholkonsumtionen i vårt land bör nämnas att denna ökning av maltdryckskonsumtionen skett jämsides med att konsumtionen av starkvin och lättvin också ökat oavbrutet sedan 1945 och att denna utveckling accelererade något år efter motboksreformen 1955. 1966 var konsumtionen av vin 5,77 liter per invånare över 15 år, vilket kan jämföras med 2,55 liter 1954.

Konsumtionen av spritdrycker ökade mycket kraftigt omedelbart efter motbokens borttagande 1955. Konsumtionen minskade åter åren närmast före 1960, då den lägsta siffran noteras, för att sedan återigen stiga, och ligger nu på en nivå som är högre än 1954 (1966: 8,44 liter per invånare över 15 år; 1954: 7,95 liter).

I takt med att maltdryckskonsumtionen ökar, vilket som framgår av ovanstående ingalunda innebär att konsumtionen av övriga alkoholdrycker minskar, ökas kravet på att samhället utvidgar sin kontroll över alkoholhanteringen till att även omfatta bryggerinäringen vad gäller tillverkningen och distributionen av öl klass II A, II B och klass III. Ytterligare ett skäl härför är att bryggeriindustrin med ökad kraft kommit att utgöra en från ekonomisk och opinionssynpunkt betydande maktfaktor.

Här bör även erinras om att bryggeriernas fristående ställning har lett till att en utomordentligt aktiv försäljningspolitik bedrivs från näringsens sida gentemot detaljhandlarna, vilka stimuleras att sälja så stora kvantiteter som möjligt. Denna aktiva form av försäljningsverksamhet står i strid med den passiva form för försäljning som normalt tillämpas för alkoholdrycker i vårt land.

Till bilden hör att samhällets alkoholpolitik alltsedan 1955 varit inriktad på att stimulera en övergång från starkare till svagare drycker, vilket under den tidsperiod som hittills förflutit kommit att gynna det enskilda vinstintresset inom bryggeriindustrin. Av allt att döma kommer denna samhällets alkoholpolitiska linje att i framtiden ytterligare accentueras, vilket i sin tur med största sannolikhet leder till en ökning av maltdryckskonsumtionen.

Till en sådan utveckling bidrar också den ökande penningtillgången hos den enskilde konsumenten.

I den situationen kan det enligt vår mening inte vara förenligt med den grundläggande principen för vår nykterhetslagstiftning att låta bryggerinäringen stå utanför samhällets kontroll.

Med hänvisning till vad som ovan anförts föreslår vi,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om att en utredning tillsättes med uppgiften att utreda for-
merna för samhällets kontroll över bryggerinäringens till-
verkning och distribution av öl klass II A, klass II B samt
klass III.

Stockholm den 25 januari 1968

Uno Hedström (s) Tage Johansson (s) Erik Svedberg (s)

Emil Näsström (s) Manne Olsson (s) Erik Wärnberg (s)

Erik Olsson (s) Otto Stadling (s) Nils Magnusson (s)